

Katalog over virkemidler til fremme af naturen i landbrugslandet

1. Baggrund for kataloget

Regeringen har i sit regeringsgrundlag "Sammen for fremtiden" fra juni 2015 skrevet, at den vil fremlægge en fødevarer- og landbrugspakke, der skal gøre fødevarer- og landbrugssektoren endnu bedre rustet til at øge råvaregrundlaget og eksporten og til at skabe mere vækst og beskæftigelse – i samspil med natur og miljø. Samtidig fremgår det af regeringsgrundlaget, at regeringen vil prioritere indsatsen for at standse tilbagegangen af biodiversiteten. Indsatsen skal lægges, hvor det er mest relevant.

Som nogle af de helt centrale aktører i det åbne land vil jægere, biavlere og landmænd gerne bidrage til at realisere dette ved at skabe bedre vilkår for naturen i agerlandet på en måde, der er forenelig med en moderne og konkurrencedygtig landbrugsproduktion.

I dette idekatalog fremlægges de tre organisationer en række konkrete forslag til naturindsatser på landbrugsejendomme og landbrugsarealer, der kan være med til at øge naturindholdet i landbrugslandet. Det er tilstræbt at finde løsninger og opstille forslag, der ikke bare gavner naturen, men som også kan give øgede muligheder for vækst og udvikling for landbruget. Nogle af de foreslåede tiltag vil være umiddelbart gennemførlige, mens andre er udtryk for mere visionære forslag, der vil kræve ændring af dansk lovgivning og / eller EU-bestemmelser.

Der findes i dag muligheder for at gøre en ekstra indsats for biodiversiteten i agerlandet, men erfaringen viser, at det ikke er tilstrækkeligt attraktivt for landmænd at anvende dem, da de ofte medfører stor usikkerhed, risiko for overtrædelser af regler eller en høj grad af administrative ekstra-byrder.

Det bør derfor sikres, at de muligheder der allerede findes i dag gøres mere anvendelige samtidig med, at der også gives en række nye muligheder for at fremme biodiversiteten i agerlandet. Det tilstræbes med de foreslåede tiltag, at give de berørte landmænd både nye muligheder og nye incitamenter til at skabe mere natur på deres bedrifter

Der foregår til stadighed en løbende påvirkning fra interesseorganisationernes side mod ændringer af blandt andet EU-bestemmelserne vedr. landbrug og rammerne for landbrugsordningerne. Det betyder, at organisationerne allerede er i dialog med de relevante myndigheder om en række af nedenstående forslag og fokusområder.

Det er de tre organisationers overbevisning, at hvis nedenstående forslag realiseres, vil det kunne give et markant løft til naturen i agerlandet og samtidig øge landmændenes lyst til at eje og etablere både større og mindre naturarealer.

2. Øget fokus på rådgivning om biodiversitet

Der er meget stor forskel på, hvilken viden, der er hos landmænd om, hvordan man bedst fremmer biodiversiteten i agerlandet. Nogle landmænd har fået udarbejdet naturplaner, biotopplaner eller er med i markvildtlav og har derfor en god ide om, hvilke tiltag, der kan gennemføres. Andre har ikke på samme måde fokus på biodiversiteten.

- **Det foreslås derfor, at der afsættes midler til at yde rådgivning til landmænd om biodiversitet. Den optimale løsning vil være, hvis denne rådgivning kan integreres i den rådgivning landmanden i forvejen modtager, fx planteavlserådgivningen. En sådan rådgivning skal være frivillig, men på sigt kan der arbejdes for, at rådgivning om natur og biodiversitet evt. indarbejdes som en del af en ny grøn komponent i den fælles EU-landbrugspolitik. Hvis der ydes større tilskud til etablering af naturtiltag bør dette tilskud betinges af at der modtages rådgivning om, hvordan tiltaget bedst udmøntes. Ved mindre tiltag foreslås det, at der ydes skriftlig rådgivning i form af faktaark der beskriver "best practice" m.v.**

En udbredt årsag til, at mange landmænd ikke ønsker at etablere vildt- og bivenlige tiltag i agerlandet skyldes en frygt for, at der vil opstå problemer i forbindelse med kontrol af tiltagene, da reglerne kan forekomme komplicerede.

- **Det foreslås derfor, at der sker en målrettet efteruddannelse af kontrollører, således at de opnår en bred viden om reglerne for vildt- og bivenlige tiltag. Dette vil betyde, at kontrollørerne kan få en rådgivende funktion overfor landmanden, hvis denne er tvivl om, hvor og hvordan der bedst etables tiltag i overensstemmelse med reglerne**

3. Muligheder og ændringer i forbindelse med MFO-regler

EU har lavet et nyt sæt regler for landbrugsstøtteordningerne, der implementeres i år. Der er indført et nyt krav om, at alle landbrugsbedrifter med mere end 15 ha omdriftsareal skal etablere miljøfokusområder (MFO). MFO skal udgøre 5 procent af omdriftsjorden. En af de arealtyper, der kan tælle som MFO er brakarealer.

Der stilles i store træk de samme regler for MFO-brak, som der tidligere var gældende for udyrkede arealer. Disse regler giver en kedelig og artsfattig vegetation med lav naturmæssig værdi. Dette på trods af, at formålet med at udlægge MFO blandt andet er at fremme biodiversiteten. Problemet heri er dog ikke kun den manglende udnyttelse af en åbenlys mulighed for at hjælpe den trængte agerlandsføddekæde. Når landmanden forpligtes til at lægge 5 % af sin jord ud som MFO mindskes sandsynligheden for, at der herudover udlægges yderligere jord til biodiversitetsformål.

Lærkepletter, insektvolde, sprøjte og gødningsfrie urtestrider samt kortslåede spor kan fremover blive meget sjældne syn i agerlandet, hvis landmanden anvender arealet til MFO-brak i stedet for til de biodiversitetsfremmende tiltag.

- **Det foreslås derfor, at der for at fremme biodiversiteten gives tilladelse til, at vildt- og bivenlige tiltag kan etableres på alle arealer udlagt som MFO-brak – således at der kan etables biodiversitetsforbedrende tiltag på op til 100 pct. af MFO-brak arealerne. Der skal i den**

DANMARKS
JÆGERFORBUND |

forbindelse ses på aktivitetskravet, således at der ikke er krav om årlig slåning af arealer med bivenlige isåninger, i de tilfælde, hvor slåningen kan forringe biodiversiteten på arealerne.

Herud over kan foreslås en række justeringer af reglerne vedr. MFO-brak. Det vil forventes, at samme regler kan gælde for brak i almindelighed, således at der ikke kommer til at være to regelsæt for hhv. MFO-brak og almindelige brakarealer.

Ændringer af regler vedr. MFO-brak:

- **Etablering af biodiversitetsforbedrende tiltag skal kunne opfylde aktivitetskravet**
Aktivitetskravet for brak opfyldes i dag ved at slå plantedækket i perioden 1. august – 15. september.

Det foreslås, at aktivitetskravet alternativt kan opfyldes ved, at der etableres biodiversitetsforbedrende tiltag på brakarealet.

Af hensyn til biodiversiteten, er der i dag forbud mod slåning af brakmarker i perioden 1. maj - 31. juli.

Det foreslås, at forbuddet mod slåning af brakarealer bortfalder på de dele af brakarealerne, hvor der ved slåning inden 30. april etableres kortslåede striber til gavn for biodiversiteten. Disse striber kan holdes kortslået gennem vækstsæsonen. Det foreslås endvidere, at det tillades, at det efter slåning af brakmarker tillades, at plantemateriale samles og aflægges i en bunke for naturlig nedbrydning. Aflægningen i bunke skal ske på samme mark som plantematerialet er afslået.

Organisationerne skal i forbindelse med aktivitetskravet påpege det u hensigtsmæssige i, at landmændene for at modtage grundbetaling på det fastlagte tidspunkt, skal fremvise at aktivitetskravet er overholdt på en given dato. Dette kan i visse tilfælde være meget u hensigtsmæssigt for biodiversiteten på arealerne og det kan derfor anbefales, at der ses på alternativer til det nuværende kontrolregime.

- **Etablering af biodiversitetsfremmende plantedække:**
Det bør tillades at etablere nyt biodiversitetsfremmende plantedække som biodiversitetsforbedrende tiltag i brakmarker ved at udså vildt- og bivenlige frøblandinger. Den nødvendige jordbehandling skal tillades, dog i perioden 1. maj – 31. juli kun såfremt arealet har været holdt kortslået.

Det skal være muligt at anvende frøblandinger med toårige planter uden at disse skal slås i år 2 for at opfylde aktivitetskravet. Det forudsættes at aktivitetskravet kan opfyldes ved etableringen i år 1, og der ikke kræves yderligere aktivitet i år 2, hvis vegetationen opretholdes til gavn for biodiversiteten. Det må fortsat ikke være tilladt i brakmarker at udså majs eller kornafgrøder i ren bestand eller som rene blandinger af disse.

Landmændene kan gives yderligere incitament til at etablere biodiversitetsfremmende tiltag i agerlandet, såfremt EU-regelsættet vedrørende MFO-arealer implementeres bredere end det er i dag, hvor der i implementeringen er fravalgt forskellige typer af MFO-arealer. Derudover bør EU-regelsættet vedrørende

DANMARKS
JÆGERFORBUND

MFO-arealer på længere sigt justeres, så det giver bedre muligheder for at understøtte tiltag, der fremmer biodiversiteten i agerlandet.

I forbindelse med reglerne om MFO foreslås:

- ***Bælgplanteafgrøder som MFO-areal:*** Dette er et oplagt eksempel på, en af de muligheder, der er fravalgt i Danmark. Bælgplanterne er alt andet lige mere biodiversitetsvenlige end almindelige kornafgrøder.
- ***Afgræsning af MFO-arealer ud over randzoner:*** Omdriftsarealer der ligger op til § 3-områder, vil ofte være oplagte som MFO fordi dyrkningssikkerheden kan være lav. Driften af MFO-brak tillader dog ikke afgræsning. Gives der mulighed for afgræsning, kan det understøtte den buffervirkning, som MFO-brakken vil få for det tilstødende naturområde. Randzoner kan i dag efter reglerne afgræsses og samtidig gælde som MFO. Denne regel bør overføres til MFO-arealer udlagt i forbindelse med § 3-arealer.

En sådan mulighed vil kræve en ændring af den politiske aftale mellem EU-landene om anvendelse af MFO-arealer.

- ***Yderligere landskabselementer (levende hegn, grøfter osv.) skal tælle med i MFO-arealet:*** Agerlandets permanente småbiotoper er trængte, primært fordi landbrugsstøtten kun gives til jord der drives landbrugsmæssigt. Jo tættere der pløjes ind til disse landskabselementer, jo større bliver det støtteberettigede areal. Incitamentet til at bevare de for naturen vigtige landskabselementer kan gives ved, at disse kan medregnes som MFO. Det foreslås, at dette kobles med et krav om, at landskabselementet holdes i en ønsket tilstand, der sikrer en reel naturværdi. Dette kan fx opnås ved, at der stilles krav om, at et landskabselement, for at det kan tælle med i MFO-arealet, skal suppleres af et eller flere vildt- og bivenlige tiltag (fodpose, barjordsstribe, græsstribe eller lign.), der også skal kunne regnes med i MFO-arealet. På sigt kan der arbejdes for, at også elementer som markveje m.v. kan tælle med i MFO-arealet. Dette vil kræve en ændring af reglerne på EU-niveau.
- ***Markbræmmer skal tælle med i MFO-arealet:*** EU-reglerne(639/2014, artikel 4, litra e) giver i dag mulighed for, at lade markbræmmer, "field margins", tælle med som en del af MFO-arealet. Kravet er, at markbræmmerne er mellem 1 og 20 meter i bredden og vægtes med en faktor 1,5.

Såfremt disse bræmmer etableres på samme måde som vildtstriber etableres i dag, vil de have stor effekt for biodiversiteten. Derfor bør Danmark give mulighed for at medregne markbræmmer som MFO-areal.

- ***Frivillige randzoner som en del af MFO-areal:*** Det foreslås, at randzoner, der udlægges frivilligt kan tælle med som en del af MFO-arealet. Det foreslås i den sammenhæng, at de frivillige randzoner skal kunne have forskellig bredde således, at de kan bruge til fx at afskære ukurante hjørner og rette marker ud. Dette vil give gode muligheder for, at etablere biodiversitetsforbedrende tiltag, såfremt muligheden for at udså vildt- og bivenlige planter opretholdes og evt. udvides til at gælde hele randzonen. Da randzoner kan tælle med en

DANMARKS
JÆGERFORBUND |

vægtningsfaktor på 1,5, vil der være et incitament for landmænd til at etablere disse randzoner. Det vil have en positiv effekt for biodiversiteten.

4. Muligheder og ændringer i grundbetalingsreglerne

Som reglerne er nu, er der stramme begrænsninger på mulighederne for udlæg af vildt- og bivenlige tiltag på agerjorden. Ifølge reglerne om grundbetaling er det tilladt at udlægge op til 10 pct. af et areal til vildt- og bivenlige tiltag. Dog må de enkelte tiltag maksimalt være 10 meter i bredden. Sidstnævnte begrænser i høj grad fleksibiliteten og betyder blandt andet, at det ikke er muligt at bruge biodiversitetsfremmende tiltag til arrondering eller afskæring af ukurante hjørner, hvor det ellers ville have overordentlig stor betydning for biodiversiteten.

- ***Det foreslås derfor, at reglen om en maksimal bredde på 10 meter ophæves, så det bliver muligt at lægge vildtstriber sammen til et større areal. Det vil fremme landmandens muligheder for at dyrke rationelt ved at kunne rette marker op, hvor disse grænser op til "skæve" landskabselementer, og samtidig skaffe større arealer med høj biodiversitet. Bestemmelsen om, at maksimalt 10 pct. af arealet på udlægges til vildt- og bivenlige tiltag bør fortsat opretholdes.***

Reglerne om etablering af barjordsstriber på dyrkede arealer er restriktive. Der kan kun etableres barjordsstriber i udkanten af markerne. Der kan være store driftsmæssige og biodiversitetsmæssige fordele ved at lægge barjordsstriber midt i marken – fx kan det i forbindelse med etablering af insektvolde være med til at forhindre, at rodukruet spreder sig til det dyrkede areal.

- ***Det foreslås derfor, at reglen om placering af barjordsstriber i forbindelse med marskel ændres, så barjordsstriber også kan etableres andre steder, hvor det er hensigtsmæssigt for markdriften.***

Brakarealer er i dag også omfattet af 10-metersreglen, hvilket betyder at kun en meget lille del af brakarealerne opnår høj biodiversitet.

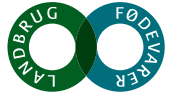
- ***Det foreslås derfor, at tilsåning af brakmarker med bi- og vildtvenlige planter eller andre biodiversitetsfremmende tiltag skal være tilladt på hele brakarealet.***

5. Natur skal være attraktivt for lodsejeren - større fleksibilitet og bedre naturforvaltning i forbindelse med ammoniakkrav til husdyrbrug

Mange lodsejere oplever, at naturværdier på deres ejendomme forhindrer, at der skabes vækst og tidssvarende udvikling på deres bedrifter. Naturarealer kan have store konsekvenser, hvis en landmand fx ønsker at etablere eller udvide sit husdyrbrug. Det er derfor problematisk, hvis der kommer flere nye naturområder eller hvis eksisterende små naturområder sammenbindes eller udvides, da dette kan føre til, at det i visse områder kan blive helt eller delvist umuligt at udvide husdyrbrug.

DANMARKS
JÆGERFORBUND

Denne udvikling betyder, at mange landmænd ikke finder det attraktivt at eje eller etablere natur. Hvis der skal ske en positiv udvikling i arealet og kvaliteten af den danske natur er det derfor helt afgørende, at situationen vendes, så naturværdier fremover ses som et positivt element på en landbrugsejendom.

Efter naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 3, kan kommunerne i særlige tilfælde dispensere fra forbuddet i § 3, stk. 1-3. Generelt er praksis meget restriktiv og der gives kun dispensationer til at etablere erstatningsnatur, hvis skaden er sket, og det vil have uoverskuelige økonomiske konsekvenser at genskabe det ødelagte. En særlig omstændighed, der eventuelt kan begrunde dispensation fra § 3, kan være, at et ansøgt indgreb har en naturforbedrende funktion.

- **Det foreslås derfor, at der sker en lempelse af administrationen af bestemmelserne om dispensationer og etablering af erstatningsnatur i forbindelse med sager om etablering og udvidelse af husdyrproduktioner. En sådan lempelse vil kunne betyde, at landmænd i mindre grad vil opleve natur som en hindring samtidig med, at der vil kunne blive etableret ny natur, der på sigt kan opnå den samme eller end endnu bedre naturtilstand.**

Regler om erstatningsnatur skal fastlægge rammer for størrelsen af erstatningsnaturen samt for placeringen heraf. Som udgangspunkt bør etablering af erstatningsnatur ske på egen bedrift. Samtidig kan fastsættes regler om, at et naturområde først må flyttes, når det nye område har eksisteret i en periode eller når det har opnået en vis naturværdi (hvis dette indtræffer inden tidsfristen). Det skal fremgå af reglerne i hvilke situationer og i forbindelse med hvilke naturtyper, der kan blive tale om dispensation mod erstatningsnatur og det skal endvidere sikres, at den erstatningsnatur, der etableres potentielt skal kunne opnå større værdi end det oprindelige areal.

Hvis det ikke er naturarealet som sådan, der er begrænsende for landbrugsdriften, men de restriktioner det afkaster, kan restriktionerne lempes mod etablering af et erstatningsareal – uden at de oprindelige naturområder fjernes.

En tredje mulighed kan være, at de restriktioner naturområder pålægger fx mulighederne for udvidelse af husdyrproduktioner lempes mod, at der foretages pleje eller andre naturforbedrende tiltag på naturområdet. I dag er det således, at det kun er det specifikke ammoniakkrav, der ses på i forbindelse med husdysager. I mange tilfælde vil naturområder kunne have lige så stor eller større gavn af, at arealet plejes, pålægges bufferzoner eller lign. evt. i kombination med et mindre indgribende ammoniakkrav.

Fælles for alle tre ovenstående forslag er, at naturarealets værdi skal indgå i vurderingen af om der er mulighed for at dispensere fra enten beskyttelsen af arealet (§ 3) eller restriktionerne som følge af husdyrloven m.v. Det er dog vigtigt, at der bliver tale om en reel mulighed for de berørte landbrug.

6. Fradrag i gødningskvote først ved etablering af over 10 pct. vildt- og bivenlige tiltag

Etableringen af vildt- og bivenlige tiltag er til gavn for biodiversiteten, og ikke mindst i forbindelse med dyrkede marker kan der opnås en stor effekt med forholdsvis enkle tiltag. Det er derfor beklageligt, at der fortsat er krav om, at vildtstriber, barjordsstriber, lærkepletter og insektvolde skal anmeldes selvstændigt som "rekreative arealer" i forbindelse med gødningsplanlægningen, da de ikke har nogen

DANMARKS
JÆGERFORBUND

kvælstofkvote. Dette kan i værste fald betyde, at det bliver så administrativt kompliceret at anlægge disse tiltag, at mange lodsejere vil vælge ikke at gøre det.

Den tidligere fødevarerminister meldte i foråret ud, at reglerne ville blive ændret, så der kunne udlægges op til 3 % vildtstriber ud uden gødningsfradrag. Den nye midlertidige gødningsbekendtgørelse gældende fra august 2015 indeholder dog ingen ændring, men der er varslet en bekendtgørelse for 2016, der udsendes straks i det nye år.

- ***Det foreslås derfor, at de varslede ændringer effektueres snarest, dog således, at bagatelgrænsen hæves til 10 pc.t, således at alle vildt- og bivenlige tiltag, der kan etableres jf. grundbetalingsreglerne, vil kunne etableres uden at skulle foretage fradrag i gødningskvoten.***

7. Støtteordning til minivådområder med fokus på biodiversiteten

Minivådområder er områder hvor drænvand, inden det havner i åer og vandløb, ledes igennem et par åbne vandbassiner, der er adskilt af et biofilter, hvori der ved gennemsvivning sker en opsamling af næringsstoffer og denitrifikation af kvælstof. Minivådområder kan blive til fantastisk artsrige indslag i agerlandet, hvis de etableres med en lav bi- og vildtbeplantning omkring de åbne vandflader.

- ***Det foreslås derfor, at der i forbindelse med tilskud til minivådområder stilles krav om, at der beplantes omkring minivådområder med lave bi- og vildtvenlige planter.***

Det har indtil nu været muligt under Vildtplanteordningen at opnå tilskud til planter og denne ordning bør fortsætte for at give vildtet og bierne bedre vilkår. Det bør være et krav at der anvendes buske der har værdi som nektar og pollengiver til bier og andre insekter, samt frø og frugt til vildtet. Der skal i tilskuddet til minivådområder indregnes de ekstra omkostninger til biodiversitetsfremmende beplantninger.

For at give incitament for etablering af minivådområder på agerjord, med bi- og vildtvenlige beplantninger omkring, bør der gives en garanti for, at området ikke opnår status som beskyttet område i fremtiden. Minivådområder bør lægges på agerjord, ikke i områder der er § 3-områder

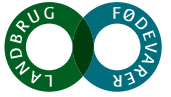
8. Forskningsprojekt vedr. nyt helhedsorienteret forvaltningskoncept vedr. anvendelse af det åbne land

Det danske landskab rummer en lang række af aktiviteter og arealer og en af de store udfordringer for både natur og landbrug er, at det i stadig højere grad opleves, at forskellige formål støder sammen. En af årsagerne til dette er, at der ikke er sket en reel planlægning af naturen i Danmark således, at mange arealer, der i højere eller mindre grad er beskyttet som naturarealer samtidig har en eller anden form for landbrugsmæssig betydning eller en beliggenhed meget tæt på landbrugsbedrifter, hvilket fører til en række konflikter.

Organisationerne er af den opfattelse, at det kan være muligt at sikre en bedre anvendelse af det åbne land så både biodiversitet, rekreative formål og landbrugsdrift tilgodeses.

DANMARKS
JÆGERFORBUND

- ***Det foreslås derfor, at der sættes midler af til – og skabes de nødvendige rammer - for et "landskabs-laboratorie" hvor der gennem en multikriterieanalyse ses på landskabet som en helhed således, at det her i gennem søges at tilgodese de mange interesser gennem en helhedsplanlægning.***

Et sådan projekt vil forudsætte, at det gøres muligt at ophæve eksisterende beskyttelser og restriktioner og pålægge nye, der hvor det er hensigtsmæssigt. Projektet kan evt. gennemføres i to faser – en teoretisk og en efterfølgende, hvor tiltagene afprøves i praksis. Projektet skal have deltagelse af relevante organisationer, myndigheder og forskningsinstitutioner og der bør sættes midler af til, at det kan løbe over en længere årrække.